

KAPellen en KRUISEN

nummer 45

december 2009

Harrie Knoors erebestuurslid

Zojuist, op 1 december, heeft Harrie Knoors afscheid genomen van 'zijn' Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg.

Voor het stichtingsbestuur reden om hem het welverdiende erebestuurslidmaatschap te schenken. Wie kent hem niet?

Harrie Knoors is jarenlang het aanspreekpunt van de stichting geweest, per telefoon en per brief. Als secretaris-archivaris heeft hij enorm veel werk verzet. Dan is een bloemetje ontoereikend.

Harrie Knoors

Op 24 maart 1986 kwam hij als secretaris de gelederen van de stichting versterken. Toen heerste nog sterk de gewoonte, dat de tweede man van de stichting de vergaderverslagen schreef en zo ongeveer alle besluiten in zijn eentje uitvoerde, en dat in zijn vrije tijd. Harrie Knoors was leraar pedagogiek in Roermond en docent psychologie in Rolduc. Hij reorganiseerde vanaf 1992 het uitgebreide stichtingsarchief op deskundige wijze en zette de bibliotheek helemaal opnieuw op. Buiten het secretariaatswerk hield hij lezingen over kruisen en kapellen, en hij was een vertrouwd gezicht op de provinciale contactdagen, waarvoor hij vaak veel werk verzette. Het werk rond de inventarisatie in het jaar 2000 slokte nog eens veel tijd op.

met veel aandacht voor het behoud van religieuze kunstvoorwerpen. Daarnaast was hij van 1994 tot 2001 actief voor de inzamelingen ten bate van een onderwijsproject in India: de Stichting Een kind voor onze rekening. Vanwege deze verdiensten, en die voor ons, werd Harrie Knoors in 2002 onderscheiden als ridder in de kerkelijke orde van Sint-Silvester.

Boekbinden

Het is maar goed, dat hij veel van dit werk in zijn tijd als gepensioneerde kon doen, want anders zou hij buiten het huiselijke leven maar weinig tijd gehad kunnen hebben voor twee creatieve passies: die van het kunstboekbinden en de kalligrafie.

Sint-Silvester

Harrie Knoors deed meer vrijwilligerswerk voor goede doelen. Hij was van 1994 tot 2002 secretaris van het kerkbestuur van Sint-Christoffel in Roermond,

Paraat en dienend

Nu is het zoetjesaan mooi geweest. Met 77 jaren op de teller kan niemand daar bezwaar tegen hebben, al zal de stichting hem missen. Na 23 jaren hard voor de goede zaak gewerkt te hebben, vond hij het tijd voor een ander. Ben Brader is al vijf jaar secretaris, en Wim Clout is door hem ingewerkt als archivaris. Zijn grote nauwkeurigheid, sympathie en toegewijde zorg zal men zich lang heugen. Harrie Knoors was altijd paraat en dienend voor de stichting. Wie zou zich niet een dergelijk bestuurder wensen?

Koos Swinkels,
voorzitter Stichting Kruisen
en Kapellen in Limburg

Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Swalmerstraat 100
Postbus 470
6040 AL Roermond

Telefoon
(0475)386 781

E-mail
skkl@bisdom-roermond.nl

Website
www.kruisenenkapellenlimburg.nl

Bank
57.62.20.159
IBAN: NL58 ABNA 05762 20 159
BIC: ABNANL2A

Doel

De stichting, verbonden met het Bisdom Roermond, is als overkoepelende organisatie sinds 1954 actief betrokken bij de zorg voor kruisen en kapellen in Limburg.

Doelstelling is het adviseren en stimuleren van lokale groeperingen en particulieren.

De stichting adviseert op het gebied van restauratie en onderhoud, alsmede bij het oprichten van kruisen en kapellen.

Kapellen en Kruisen

is een uitgave van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Redactie

B.H.H. Brader (eindredactie)
W.J.H. Oehlen

Donateurs

minimaal € 25,- per jaar

Abonnementen

€ 10,- per jaar

ISSN 1875-1644

provincie limburg

**HUIS VOOR
DE KUNSTEN
LIMBURG**

BISDOM ROERMOND

Geloof verslaat bijgeloof in Heerlerheide

Op Vrijdag de 13^e November 2009 werd, ondanks de datum, aan de Ganzeweide in Heerlerheide op de parkeerplaats van het Japanse restaurant het wegkruis door pastoor V.Mc. Mahon opnieuw ingezegend.

Het kruis was in de zomer van 2006 door een auto zwaar beschadigd en sindsdien in reparatie, en eigenlijk was het door veel mensen al afgeschreven.

Door navragen van de Heemkundevereniging Heerlerheide bij de gemeente Heerlen is er toch voor gezorgd dat het kruis weer in volle glorie op de oude plaats terug geplaatst is. Tevens is er voor gezorgd door het kruis op een verhoging te plaatsen dat het risico van beschadiging verkleind wordt. De juiste ouderdom van dit kruis is, zoals vele kruisen niet meer te achterhalen maar op een kaart uit 1912-1913 staat het al aangegeven. (Bron: kaart 763 van de Historische Atlas Limburg).

Het gerestaureerde wegkruis

De inzegening door pastoor V.Mc. Mahon

In het boek "Gietijzeren wegkruisen in Limburg" door Dr. Godfried C.M. Egelie SCJ wordt het kruis genoemd op pagina 81 omdat er op de voet een anker en een kruis gegoten zijn. Het kruis staat voor Geloof en het anker voor Hoop; helaas is de voet door de aanrijding dusdanig beschadigd dat deze symbolen niet terug gekomen zijn. Wel is er aan de voorkant op de voet een kruis aangebracht.

Dit is in het kort de geschiedenis van een kruis dat na 3 jaar reparatie toch weer terug is en gezien de belangstelling bij de inwijding zeker ook met vreugde weer begroet is.

Tekst en foto's:
Harrie Kuijpers

“Nieuw” devotiekruis op het Horstplein in Hoensbroek

Op het Horstplein in de Slakkenbuurt (Slak) in Hoensbroek is op zondag 20 september onder grote belangstelling een devotiekruis ingezegend.

Na een druk bezochte plechtige H.Mis, opgeluisterd door het kerkelijk zangkoor St. Caecilia in de grote sint Janskerk, trok een stoet voorafgegaan door harmonie St. Caecilia, richting Slak. Daar wijdde pastoor Nevelstein van de RK Parochiefederatie Hoensbroek een nieuw geplaatst wegkruis plechtig in.

Een ceremonie, die niet alleen de buurtbewoners uit de Slak, de Heemkundevereniging Hoensbroek, de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg en de Stichting Buurtbeheer SDHC, maar zeker de familie Peters uit deze buurt in Hoensbroek aansprak.

Hoe kwam dit alles tot stand?

Op 30 april 2009 werd Sjeng van Cleef, kastelein van café “De Paerdsstal”, het boegbeeld en de kartrekker van alles wat er in de homogene Slak-Metten en Horstbuurt gebeurt, verrast met een Koninklijke Onderscheiding, verdiend voor zijn jarenlange inzet.

In de hierbij behorende receptie raakt Sjeng aan de praat met Jo Hermanns, kerkmeester gebouwen van de parochiefederatie Hoensbroek en laat hem weten dat het zijn grootste wens was als op het fraaie Horstplein, daar waar tijdens de processies al jaren een mooi rustaltaar staat, een kruis geplaatst zou kunnen worden.

Enige weken later bij het opruimen van de bergplaats van het processiecomité komt een oud kruis onder het stof te voorschijn.

Het kruis was ooit besteld om de muur van de toen pas opgeknapte kleine St. Janskerk in Hoensbroek te verfraaien, maar het kruis werd toentertijd door bedenkingen van de Monumentenzorg niet geplaatst.

Pastoor Nevels zegent het devotiekruis, rechts van hem de familie Peeters.

Het kruis schijnt daarna toch nog ergens gestaan te hebben, maar is op een of andere manier in de opslagplaats voor processiespullen terechtgekomen en heeft jarenlang een rustig, verborgen en stoffig leven geleid. Na die vondst kwam alles in een stroomversnelling, Jo Hermanns herinnerde zich de wens van Sjeng en bracht het gevonden kruis meteen naar hem in “De Paerdsstal”.

Bij het nader bekijken en overleg met enkele buurtbewoners, waaronder Wiel Peters, die de dorpsmederij van zijn vader in de Slak heeft voortgezet op het industrieterrein Hoensbroek, bleek, dat het kruis in 1949 gemaakt was door Jo Peters, nota bene de vader van Wiel !

Jo Peters, was destijds een icoon in de Slak, die voor iedereen klaar stond en alle smeedwerk en speeltoestellen voor de speeltuin van de Slak gemaakt had. Niet voor niets wordt de speeltuin in de Slak “De Smidse” genoemd. De zonen van Jo Peters restaureerden vol enthousiasme dit stukje vakmanschap en zorgden voor een mooie sokkel.

Zij en de buurt zijn terecht trots en blij dat dit fraaie werkstuk van vader Peters nu onder een mooi koperen baldakijn staat te pronken op het Horstplein, pal voor het ouderlijk huis van de familie Peters, en De Paerdsstal van Sjeng van Cleef.

Jo Hermanns

Het gerestaureerde kruis

't hijligen huijsken onder Herten

"Wist je dat op de plek waar jullie in 2007 dat mooie Jacobuskapelletje gebouwd hebben dat daar heel vroeger ook al een kapelletje gestaan heeft?"

Nee, dat wisten we niet! Toch had, terwijl ik erbij stond te schoffelen, al menig voorbijganger (als pelgrim op weg naar Santiago of zo maar z'n hond uitlatend) de vraag gesteld of wij eventueel een oud gebruik in ere hersteld hadden. En dan was ons eerlijke antwoord tot voor kort inderdaad: "Nee, althans niet dat we weten!"

Die vraag van voorbijgangers was niet zo vreemd. Gelet op de plek: een splitsing van eeuwenoude wegen (Hertenerweg en het Hondenbergje te Herten, zie foto hiernaast) en zoveel voorbeelden elders in het Limburgse land, doet als vanzelf deze vraag opkomen.

Maar bij de bouw van ons kapelletje waren we in ieder geval niets tegengekomen wat daarop kon wijzen: geen resten van eventuele fundering, noch enige andere aanwijzing.

Totdat....! Totdat wij van de zeer bevlogen amateur-historicus, dhr. Jo Schreurs (oud-onderwijzer te Herten), met de nodige bewijsstukken erbij (!), te horen kregen: "Daar heeft wel degelijk een kapelletje gestaan!"

Dat maakt nieuwsgierig, overrompend nieuwsgierig mogen we wel zeggen.

Zou dat dan ook toen al toegewijd zijn geweest aan de Heilige Jacobus de Meerdere ?

De plek was immers ook in vroeger eeuwen (midden 14e eeuw) al gelegen aan de Camino naar Santiago vanuit de Jacobuskapel in de kathedraal te Roermond, over de Maria-Teresia-brug (de Stenen Brug), door Voorstad Sint Jacob en verder over de Rode Brug richting het zuiden, langs de huidige Hertenerweg. Niet dus!

Nee, 't was toegewijd aan de Heilige Anna (moeder van de H. Maagd Maria). Bij het speuren naar wetenswaardigheden in oude archieven betreffende het dorp Herten trof dhr. Schreurs in het 'archief Dalenbroek'¹ twee zogeheten 'overdrachten' (koopakten) voor de 'Schepenbank Ool'² aan.

De eerste is gedateerd 27 October 1757. Hierin wordt de verkoop beschreven van een "stuck ackerland" door Nicolaes Tricot en Sr (seigneur) Balthasar Thomassen, respectievelijk

als vader en 'momboir' (voogd) van de minderjarige "jongedochter" Maria Margaretha Tricot uit kracht van permissie van het gerecht (Dalenbroek) en de akte van koop en verkoop dd 27 - 10 - 1757. En wel aan Johannes Lemmens en Catharina Meuren, echtelieden: "... een stuck ackerland groot hondert vierentwintgh roeden en seven en veertigh voet gelegen aan 't hijligen huijsken onder Herten bijde sijde den gemenen wegh", voor "eene somme van hondert en thien pattacons (= munteenheid) benefens een voeder coolen, een mutte kalk ende een recognitie aen gemelte mijne dochter...."

En als plaatsaanduiding staat in de aan deze koopakte gevoegde volmacht van het gerecht van het te verkopen perceel akkerland: "achter het Capelleken van St Anna omtrent het nieuwe huijs gelegen..."³

Een tweede overdracht is gedateerd op 5 Mei 1781. Deze maakt er melding van dat Maria van Hingen, weduwe van Joannes Bemer uit Roermond voor 75 pattacons aan Hendricus van Heijthuisen, gehuwd met Ida Meuren, circa 8 staelen akkerland verkoopt dewelke gelegen zijn "achter het heijligen huijsken omtrent het nieuw huijs"⁴.

Wat dan nog bevestiging behoeft is natuurlijk of de plaatsaanduidingen in de akten van de Schepenbank Ool overeenkomen met de locatie van ons Jacobuskapelletje.

Hiervoor maakt dhr. Schreurs ons attent op de zeer gedetailleerde 'Kabinetskaart' welke van de toenmalige Oostenrijkse Nederlanden is gemaakt onder verantwoordelijkheid van graaf Joseph de Ferraris⁵.

Daar vinden we inderdaad de bevestiging. Op de detailkaart uit 1777 van het gebied rond "Ruremonde" en "Herten" treffen we alle aanduidingen aan: "Pont Rouge" (Rode Brug), "Maison Neuve" (nieuw huis) en, want daar gaat het uiteindelijk om: precies op de splitsing van de (huidige) Hertenerweg en het Hondenbergje staat de aanduiding van een "hijligh hujsken" in de vorm van een rood kruisje, het toentertijd op alle kaarten gebruikte symbool. (zie hiernaast de afbeeldingen, uitsneden uit de Kabinetskaart 228 door graaf de Ferraris⁶).

Het spreekt vanzelf dat wij dhr. Jo Schreurs zeer dankbaar zijn voor zijn spuurwerk! Ons initiatief is kennelijk ingegeven door de locatie zelf, een heilige plek. Die heeft er misschien al meer dan twee honderd jaar om gevraagd weer in ere hersteld te worden.

Alhoewel daarnaar nog weer veel spuurwerk gedaan moet worden, zou de veronderstelling waar kunnen zijn dat door de van overheidswege rigoureuze doorgevoerde secularisatie in de Franse tijd het Sint Annakapelletje verloren is gegaan. Maar wie weet.

Misschien worden we door Sint Anna zelf op het goede spoor gezet, zoals ook Jacobus de Meerdere ons wist te inspireren... tenzij zij ons kwalijk neemt dat we haar 'ingewisseld' hebben voor de Apostel Jacobus, die ijverige leerling van haar Kleinkind.

(wordt vervolgd)

drs. Wim Clout,
archivaris

1 Archief Dalenbroek: onder de Heerlijkheid Dalenbroek vielen: Herten, Merum, Ool, Maasniel, Leeuwen en Asenray.

2 Schepenbank Ool: in Ool was toentertijd de Schepenbank, oftewel het gemeentebestuur, gevestigd, alwaar tevens rechtgesproken werd.

3 Archief Dalenbroek inventarisnr. 267.

4 Archief Dalenbroek inventarisnr. 268

5 Graaf Joseph de Ferraris: deze generaal uit het Oostenrijkse leger had tussen 1771 en 1778 de leiding over het op last van keizerin Maria Theresia en keizer Jozef II opstellen van de zogeheten Kabinetskaart ("Carte-de-Cabinet") van de Oostenrijkse Nederlanden, aan de hand van opmetingen ter plaatse. Deze werden uitgevoerd door artilleristen van de "Ecole des mathématiques du Corps d'artillerie des Pays-Bas autrichien de Malines".

De gebruikte schaal is 1:11.520. Het werden uiteindelijk 275 kaarten, met de hand getekend en ingekleurd: elk gebouw (boerderij, kerk, kasteel, molen), rivieren, bossen, zelfs hagen, poelen of grachten tot een galg toe, is daarbij vastgelegd.

6 Detail Kaart 228: de online-versie: <http://cfd2doc.googlepages.com/ferrarisall.html>

De journalist

"Vanmorgen kwam ik om 10.00 uur op de redactie en dacht, het is hier wel erg kaal geworden. Door al die bezuinigingen is onze redactie de laatste jaren gehalveerd. We hebben voor ons gebied nog maar vier journalisten en een chef.

Als we klagen over de hoge werkdruk, zegt onze chef, dat we dan maar meer gebruik moeten maken van de Centrale Redactie in Maastricht. Dat kan wel zo zijn, maar de mensen in onze regio willen weten wat hier gebeurt en Maastricht is toch wel erg ver weg. De krant moet ook leesbaar zijn voor Sjra in Koningsbosch, zegt onze chef altijd. Dus geen literaire hoogstandjes alstublieft. En de onderwerpen moeten ook de gewone man aanspreken. Die is geïnteresseerd in zijn buurt. En ik moet daarover berichten: ik moet er dan op uit. Hoewel: er op uit gaan is er tegenwoordig niet vaak meer bij. Reizen kost tijd en geld, dus er moet zoveel mogelijk telefonisch worden gewerkt. Of je dan altijd de juiste sfeer te pakken krijgt? Ik vind van niet.

Vorige week moest ik een stukje maken over de inzegening van een kapelletje in een dorp, hier in de buurt en jawel hoor, ik mocht op reportage.

De inzegening was ontroerend. Er was weer zo'n mengeling van publiek, de mannen met de grote handen, die het eigenlijke werk gedaan hadden en bescheiden op de achtergrond bleven. En dan de heren, die het allemaal geregeld hebben. Meestal ook nog een wethouder en wat lieden van de gemeente, die bijgedragen hebben. En dan nog wat mensen uit de buurt, die eens komen kijken wat er allemaal staat te gebeuren.

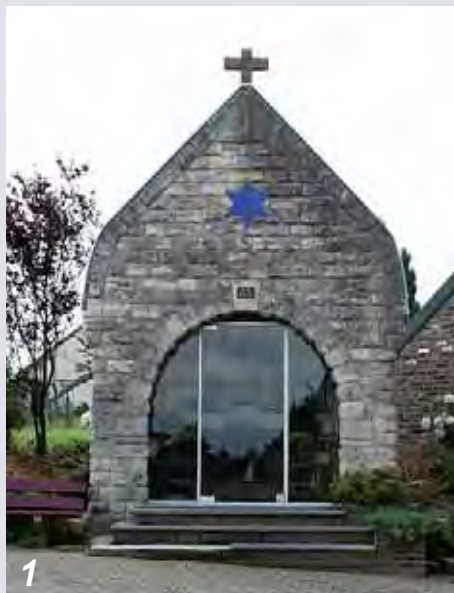
In zo'n situatie probeer ik dan meestal een sfeerstukje te schrijven. Het stuk mag vooral niet cynisch uitpakken. En ik moet niet vergeten namen te noemen, dat vinden de mensen erg belangrijk, vooral degenen, die genoemd worden.

Op onze redactie doen ze er wat neerschat-tend over: de inzegening van zo'n kapel. Maar ik vind, dat er een hele wereld achter zo'n inzegening ligt. Er is een jaar of langer door een ploeg vrijwilligers aan de kapel gewerkt, het bestuur heeft van te voren de financiën geregeld en er is geschooid bij bedrijven om materialen. Kortom een sociaal gebeuren van de bovenste plank. Zonder dat er één socioloog aan te pas is gekomen! "

Kapellen over de grens

Na een wandeling door het mooie Zuid-Limburgse heuvelland heb ik de gewoonte om de wandeling nog even "op de kaart" na te lopen. Meestal aan de hand van de Topografische Atlas Limburg (met kaarten 1 : 25.000), maar vaak ook aan de hand van de Grote Historische Provincie Atlas Limburg met kaarten uit de periode 1837-1844 (Wolters-Noordhoff), of de Grote Historische Atlas Limburg met kaarten uit de periode rond 1910 (Uitgeverij Nieuwland).

Wat me daarbij is opgevallen is dat een drietal kapellen precies op de huidige of een voormalige gemeentegrens staan. Het gaat om de volgende.

De kapel in Mingersborg/Trintelen

(figuur 1), een kilometer ten zuiden van Ubachsberg, tegenover de Bernardushoeve. Deze kapel ligt aan de vijsprong tussen o.a. Vrouwenheide, Eysersweg en Bosveld. De kapel zelf staat op het grondgebied van de gemeente Gulpen-Wittem en behoort daardoor in feite tot het dorpje Trintelen. De kruising waaraan de kapel staat behoort echter tot het gehucht Mingersborg dat tot de gemeente Voerendaal hoort. De gemeentegrens loopt pal voor de ingang van de kapel langs. Hier loopt tegenwoordig de grens tussen de gemeenten Voerendaal en Gulpen-Wittem, maar als topografische grens is deze al veel ouder. In de 17^e eeuw bijvoorbeeld was dit de grens tussen het "Staats" Ubachsberg en de vrije heerlijkheid Wittem. Ubachsberg en daarmee Mingersborg waren na afloop van de 80-jarige oorlog toegedeeld aan de Republiek de 7 Verenigde Nederlanden en vielen dus onder "Staats" gezag. Wittem was al eeuwen een zogeheten vrije heerlijkheid, een gebied met een zekere autonomie dat direct viel onder de Duitse keizer en dat noch Staats noch Spaans was.

De kapel aan de kruising in Walem

tussen o.a. de Walemerweg en de Waalheimerweg (figuur 2). De kapel zelf staat momenteel op het gebied van de gemeente Valkenburg aan de Geul. De Walemerweg en de Waalheimerweg horen echter tot de gemeente Voerendaal.

Tot aan de gemeentelijke herindeling van 1982 liepen de gemeentegrenzen hier anders. De huizen in Walem ten noorden van de weg naar Valkenburg hoorden toen aan de gemeente Klimmen. Het zuidelijke deel (waartoe ook de kapel behoort) hoorde tot de gemeente Schin op Geul.

Deze situatie weerspiegelt de situatie in de 17^e en 18^e eeuw: Klimmen was toen Staats, Schin op Geul was Spaans. Op de Ferrariskaart uit 1774 (getekend toen de Spaanse Nederlanden in dit gebied in Oostenrijkse handen waren overgegaan) staat de kapel reeds ingetekend.

De kapel in Ilzeren

(figuur 3) aan de kruising tussen de Kapelstraat en de Limietstraat.

Tegenwoordig hoort dit gehele gebied tot de Gemeente Valkenburg, maar tot 1982 was dat anders: toen hoorde het gebied ten zuiden van de Limietstraat (waartoe de kapel behoort) tot de Gemeente Wijlre, het gebied ten Noorden daarvan tot de Gemeente Oud Valkenburg. De Limietstraat vormde de grens. Nu is ook meteen duidelijk waarom deze straat de Limietstraat heet, want "limiet" is niet anders dan een ander woord voor "grens".

De Gemeente Wijlre was na 1815 de opvolger van de heerlijkheid Wylre dat eeuwenlang een autonome status heeft gehad binnen het keizerrijk en dat noch Staats noch Spaans geweest is. Oud Valkenburg daarentegen hoorde bij de Spaanse, later Oostenrijkse Nederlanden, maar kwam aan het eind van de 18^e eeuw (na een uitruil van enclaves met Oostenrijk) in Staatse handen.

Grenslocaties

Al deze drie kapellen bevinden zich op grenslocaties, die tussen 1648 (Vrede van Munster) en 1795 (begin Bataafse Republiek) tevens de grens vormden tussen door katholieke en protestantse overheden bestuurde gebieden. Toevallig of niet? Ik weet dat in de gebieden die indertijd onder Staats gezag stonden, de katholieke eredienst in de bestaande kerken weliswaar was toegestaan, maar dat uiterlijk vertoon als processies en het stichten van nieuwe kapellen uit den boze was.

Om die reden werden er in die periode soms een kapel gesticht op niet-staats gebied ten behoeve van de katholieke bevolking die op Staats grondgebied woonde. Om de loopafstand zo beperkt mogelijk te houden, werden deze zo kort mogelijk over de grens heen gebouwd. Van twee kapellen is het mij bekend dat deze hun bestaan en locatie aan deze drijfveer te danken hebben.

De eerste is de H. Barbarakapel in Heerlen (Palemig) aan de kruising tussen de Kapelweg, Sint Barbarastraat, Hompertsweg en de Slotweg (figuur 4). Deze kapel is in 1670 gesticht door de heer van Schaesberg. Schaesberg was in die tijd een enclave die behoorde tot de Spaanse, later Oostenrijkse Nederlanden. De kapel behoorde tot de gemeentelijke herindeling van 1982 tot de gemeente Schaesberg en stond zo'n 50 meter van de grens met Heerlen. De tweede is de voormalige kerk (nu buurthuis) gelegen op de hoek van de Haanweg en de Rötcherweg in Landgraaf (figuur 5). Deze kerk is in 1745/46 als kapel gebouwd net over de grens tussen Nieuwenhagen en Waubach (Groenstraat). Nieuwenhagen was in die periode Staats. Waubach en Groenstraat hoorden toen tot de Oostenrijkse Nederlanden. Lokaal staat het gebouw nog steeds bekend als "Spaans Kerkje" en de locatie als "Sjpaans Kentje".

De vraag rijst of de genoemde kapellen in Mingersborg, IJzeren en Walem misschien een zelfde ontstaansgeschiedenis kennen als die in Palemig en het Sjpaans Kentje. Laten we per geval de kans daarvan inschatten.

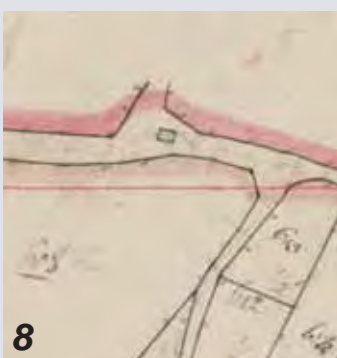
- De huidige kapel in Mingersborg/Trintelen is gebouwd in 1939. Op de kadastrale kaart uit 1831 staat echter op deze locatie geen kapel ingetekend (figuur 6 en 7). Het is dus niet aannemelijk dat deze kapel om bovengenoemde reden ontstaan is.
- De huidige kapel in IJzeren is gebouwd in 1955. Op de Kadastrale kaart uit 1830 staat op dezelfde locatie echter ook reeds een kapel (figuur 8). Deze kapel hoort dus tot de kanshebbers.
- De kapel in Walem dateert uit 1828 en is in ieder geval al tamelijk oud en staat ook op de Kadastrale kaart van 1830 (figuur 9). Hij staat bovendien ook al ingetekend op de Ferrariskaart van 1770, toen deze locatie bij de Oostenrijkse Nederlanden hoorde (figuur 10). Ook deze kapel is dus een duidelijke kandidaat.

Vragen

Daarom stel ik de volgende vragen:

- Wie weet of er nog meer kapellen zijn die pal aan een voormalig belangrijke politieke grens staan?
- Wie weet meer van de geschiedenis van bovengenoemde kapellen waaruit kan blijken of het door mij verwoorde vermoeden juist is of niet?

Luc Heres,
Voerendaal

Inzegening kapel

“O.L. Vrouw Koningin van het huisgezin’ te Linne

De kapel in volle glorie

De voorgeschiedenis van de nieuwe kapel, toegewijd aan “O.L. Vrouw Koningin van het huisgezin”, is in dit tijdschrift reeds eerder beschreven in het artikel ‘Een nieuwe oude kapel terug in Linne’¹.

In de oude vertrouwde omgeving staat ze er nu weer schitterend bij en veel bewoners hebben inmiddels de weg naar O.L. Vrouw gevonden om er te bidden en een kaarsje aan te steken.

De inzegening

Het is woensdag 30 september 2009. Tussen half zeven en zeven uur begeven zich uit alle hoeken van het dorp mensen op weg naar de parochiekerk van St. Martinus, waar om zeven uur de Echaristieviering plaats heeft door Mgr. Everard de Jong, geassisteerd door kapelaan Kessels en diaken Peeters.

De hulpbisschop heeft er kennelijk zin in

De kerk is goed gevuld, waaruit blijkt dat de gebeurtenis van vanavond, de inzegening van de nieuwe kapel van “O.L. Vrouw Koningin van het huisgezin”, echt leeft onder de bevolking. Ook aanwezig was de familie van wijlen kapelaan Roy de Bie, die destijds het idee lanceerde om deze kapel te (her) bouwen.

Processie

De bisschop refereerde in zijn homilie aan de heilige van de dag, Hiëronymus van Bethlehem. Hij vroeg aandacht voor het lezen van de bijbel en voor de rozenkransmaand oktober. Na de H. Mis trok men in processie naar de kapel. Voorafgegaan door harmonie Lentekrans en fakkeldragers van schutterij St. Martinus werd het fraaie beeld van O.L. Vrouw door leden van schutterij meedragen.

Canisiusput

Bij de kapel had zich inmiddels ook al een grote groep belangstellenden verzameld. Hier werden alle aanwezigen welkom geheten door de organiserende Canisiusput. Na een toespraak van Mgr. de Jong werd het Maria-beeld de kapel ingedragen en had de inzegening plaats onder begeleidende zang van mannenkoor St. Caecilia.

Wethouder Forschelen sprak als vertegenwoor-

diger van het gemeentebestuur van de Gemeente Maasgouw lovende woorden over het initiatief en de totstandkoming van de kapel. Afwisselend werd muziek en zang ten gehore gebracht door het mannenkoor, de harmonie en het trommelcorps van de schutterij. Samen met de ouders van kapelaan de Bie onthulden de heer en mevrouw Peeters tot slot in de kapel een plaquette ter nagedachtenis aan de kapelaan.

Vaklieden

Naast het werk van de hoofdaannemer hebben een aantal lokale vaklieden geheel of gedeeltelijk gratis hun diensten aangeboden voor de afwerking van de kapel. De Gemeente Maasgouw zal in de komende periode zorg dragen voor een passende beplanting rond de kapel.

Mgr Everard de Jong, geflankeerd door wethouder Ton Forschelen van de Gemeente Maasgouw en initiatiefneemster mevrouw Peeters

De Linner gemeenschap mag trots zijn op deze aanwinst.

Harrie Knoors
Archivaris Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Foto's: Eric-Jan Hannen

¹ Harrie Knoors, Een Nieuwe oude kapel terug in Linne. In Kapellen en Kruisen, nummer 38, april 2008, blz. 3

Veldboeketje

Kruisen en kapellen hebben in de loop der eeuwen vele schrijvers, dichters en troubadours geïnspireerd. In onze vaste rubriek 'Veldboeketje' ruimen wij een plekje in voor een romanfragment, gedicht, liedtekst, legende of enkele spreuken; geïnspireerd op de ontelbare monumentjes van vroomheid in het Limburgse landschap. Deze keer een dialectgedicht van de hand van Ron Logister, dat op 3 juni 2009 verscheen in de Parkstad Zuid-Limburg editie van weekblad De Trompetter..

'n Kruutske langs d'r Weëg

Foto:
Jan Jansen (Nuth)

Zoeën kruutske dat langs d'r weëg sjteet,
Noa de omgeëving toe mit 'n oog dat waakt.
Dat zuut van al vuurbiekomme, vruijd en leed,
Luuj weëre dan ooch déks doeër zoeën kruuts in 't hart
geraakt!

't Sjeet doa langs de kantj, rustig en sjtil,
Mér 't sjteet d'r zieëker neet afsjtandelijk en kill!
't Woar vreuger en 't is ooch noch huuj,
'n bake van rust vuur passerende luuj!

'n Bake van rust en een plaatsj van vertroewe,
Woeë me op ozze Hieër kos én kint boewe!
Woeë-ste déks midde in de natuur,
Kins beje en kins drieje aan 't geloof zieën sjtuur!

'n Kruutske dat eenzaam en alleen,
Waakt uëver os allemoal mit 'n hart van good!
Gank d'r ins get heer, bis neet van sjteen,
't deet dich good en 't gieëf dich mood!

Zoeën kruuts dat os besjermt teëge gevoar,
Dat aan os dinkt en altied sjteet vuur os kloar!
Dat os neet liet hange went 't ins minder mit os geet,
Mér dat vuural geneet went 't gedoan is mit os leed!

Langs veldjweëg en in dörper zuus-te ze noch sjtoan,
Die kruutskes die os altied weer get zigke.
Die oane veuël aan os oet te ligke,
Altied weer vuur os doeër 't vuur goan!

Houte vieër ze in ieëre en help ze te beware,
Zoeë dat ooch alle volgende generaties,
Zich d'r aan kinne werme en 'n goei koers kinne vare,
En kinne profiteere van hun krach en de positieve sensaties!

Ron Logister (Brunssum)

Kent ook u teksten (romanfragmenten, gedichten, liedteksten, legenden of spreuken) die volgens u in deze rubriek thuishoren?
Stuur ze – mét bronvermelding – op naar: Wiel Oehlen, Swier 47, 6363 CL Wijnandsrade.

De Theresiakapel bij "Klein Zwitserland" in Tegelen

In Tegelen waren in de twintigste eeuw maar liefst 31 kleiwarenfabrieken.

De voornaamste producten van deze bedrijven waren dakpannen, stenen en gresbuizen.

Een van de grootste en bekendste steenfabrieken was die van Russel-Tiglia. De directeur van dat bedrijf, de heer Alfred Russel (1864-1937) was ook architect. In 1898 ontwierp hij voor rector Moubis de kapel der aartsengelen in Steyl (zie "Kapellen en Kruisen", nummer 44).

In 1926 besloot hij samen met zijn vrouw zelf ook een kapel te laten bouwen bij hun kleigroeves in het gebied "Egypte", tussen Tegelen, Venlo en Kaldenkirchen. De redenen hiervoor waren :

- A: dankbaarheid wegens de geslaagde maagoperatie van zijn vader en
- B: genezing afsmeaken voor zijn echtgenote, mevrouw Elise Russel-De Rijk, die aan reuma leed.

De kapel uit 1926

Theresia van Lisieux

De kapel zou toegewijd worden aan Theresia van Lisieux, die het jaar tevoren heilig was verklaard en grote populariteit genoot binnen de katholieke geloofsgemeenschap.

Theresia leefde van 1873 tot 1897 en trad op haar vijftiende in bij de zusters Karmelietessen in Lisieux. Bij haar medezusters was zij niet erg geliefd. Regelmatig waren er spanningen, wat weer leidde tot berispingen en vernederingen binnen het klooster. Bovendien werd zij getroffen door tuberculose, een ziekte die destijds vrijwel niet te genezen was.

Ze schreef het boek "*De geschiedenis van een ziel*", getuigenis van haar diepe geloof, en verwierf zich daarmee in 1997 definitief een plaats tussen de Kerkleraren.

Na haar dood werd zij de patrones van Frankrijk, van Rusland en van de Missie. Ze wordt meestal afgebeeld met het habijt van de Karmelietessen en een roos in haar hand. Zij beloofde haar medezusters namelijk om "het rozen te laten regenen vanuit de hemel" en wordt vooral aangeroepen om hulp bij genezing voor zieke mensen. Haar feestdag is 1 oktober.

Natuurgebied

De Tegelse kapel is overigens in Nederland de eerste die aan de H. Theresia van Lisieux werd toegewijd. Zij werd meteen in beheer genomen door de "Stichting Russel - de Rijk".

In 1975 kwam de kapel in eigendom van de gemeente Tegelen.

De kapel werd vanaf de oprichting meteen druk bezocht. Toen de kleigroeves waren uitgeput, ontstond rondom de kapel een prachtig natuurgebied, waarvan de Tegelse bevolking graag gebruik maakte. Zo'n uitstapje werd dan gecombineerd met een bezoek aan het kapelletje.

Kleitram

De fabriek Russel - Tiglia organiseerde zelfs jaarlijks een "Kapelkes-Daag". De dag werd dan begonnen met een processie en openluchtmis bij de kapel en voortgezet met een koffietafel voor alle medewerkers. Het was dus een echte feestdag voor het hele personeel!

Een leuke bijzonderheid is ook, dat Alfred Russel en zijn vrouw Elise de Rijk zich vaker in het weekeinde met de kleitram van de fabriek over het smalspoor naar de kapel lieten brengen.

Vandalisme

Na de tweede wereldoorlog had de kapel van "Klein Treeske" herhaaldelijk te lijden onder vandalisme en dat had zelfs tot gevolg dat ze in 1964 en 1975 werd gesloten. Uiteindelijk wilde

men de kapel helemaal slopen!

Dat had een storm van protesten tot gevolg en er werd een Stichting Kruisen en Kapellen Tegelen opgericht. Die Stichting heeft zich vanaf haar oprichting enorm ingezet voor het behoud van dit monument. Na een eerste grote restauratie in 1985 werd uiteindelijk besloten de hele kapel wegens de aanhoudende vernielingen te verplaatsen naar de ingang van de nabijgelegen speeltuin "Klein Zwitserland". Van daaruit wordt elke dag gezorgd voor opening, onderhoud en sluiting. Bovendien is beter toezicht mogelijk.

In 1997 werd dit project succesvol afgerond. De totale kosten bedroegen circa 100.000 gulden, opgebracht via subsidies, donaties en vrijwilligerswerk.

't Theresiakepelke

*Op de Hei in de bös sjteit ein kepelke
Det verneeld woord dör geweld
Op de Hei in de bös in det kepelke
Woord Theresia in ière wir hersjteld.*

*Os Tegels hert ging wir èns aoep
En deej òs langzaam wir haoep
Want òs sjoèn kepel greun òmgaeve
Die huèrt zoë ech beej 't Tegelse laeve.*

*Kwaam òs moeder vruuger waal èns in de zorge
Jao, den kneelde zeej dao neer*

*Heel zeej die zorg auch vur de boetewelt verborge
Nao det beeje ging 't weer.*

*In det kepelke in de bös
Dao in de sjtilte vingk me rös
Det kepelke in die röstige òmgeving
Is op zichzelf al ein belaeving.*

*Nów det kepelke van hiel vruuger is herbaore
Zegk ich hiel sjtil: nag bedank
Det òs deerbaar klein kepel neet ging verlaore
Woë weej kneelde in de bank.*

Schrijver onbekend (1980)

Verplaatsing

De verplaatsing van de kapel bleek overigens een gigantisch karwei. De muren zijn meer dan een halve meter dik. Een eerste poging met een 50-tons kraan mislukte jammerlijk ... Met een kraan die 90 ton kon tillen, en inschakeling van een truck met 96 wielen, lukte het vervolgens toch om, na een hele dag werken, het gevaarte enige honderden meters verderop neer te zetten.

Daarna begon de restauratie. Tientallen vrijwilligers en donateurs zorgden ervoor dat op 30 september 1997 (dus precies 100 jaar na het overlijden van de heilige Theresia) deze unieke kapel opnieuw kon worden ingezegend.

Vakmensen

Het gebouw zelf is opgetrokken uit oorspronkelijke Tegelse bakstenen en bevat bouwmaterialen die reeds lang uit de handel zijn genomen. Door de specifiek bekwaamheid van een aantal oudere, nog in Tegelen aanwezige vakmensen konden ze toch opnieuw worden gefabriceerd.

Rondom de kapel is een zeer fraaie zitgelegenheid gemaakt, omzoomd door een uitgebreide beplanting met veel rozen. Het geheel is uitstekend toegankelijk, ook voor invaliden. Boven de ingang vinden we een bijzonder mooie timpaan, uitgevoerd in groen geglazuurde klei met een voorstelling van de Heilige Theresia als patroonheilige van de missie en van het gezin. Het ontwerp is van Frans Tuinstra.

Het interieur met het beeld, gemaakt door Suzanne Nicolas

't Theresia kepelke

*As ich dink aan 't kepelke
't lik dao baove op de hei
Sôndesmiddes nao 't aete
Meugde wi-j mêt Mooder mei*

*'t lezere hêkwerk in 't kepelke
Haet mien Oëme nag gemak
Wieuuël zijweit òm det gekôs haet ?
Nôw is 't inein gekrak*

*Sômersaoves nao 't werke
Waar 't vruug of waar 't laat
Ginge we same mêt de Zusters
Van 't Theresia patronaat
Vur de kranke leeje bae'je
Sjtaokde den ein kerske aan
Treeske zorgde den vur alles
Heilig gluífde wi-j dao aan*

*Och de waereld is zoë anders
Wuërd nôw algemeen gezag
Zien we dao neet same sjôld aan
Hebbe we te lang gewach*

*Gaon ze der nag éns aan werke
Wuërd 't nag éns opgebouwd
Zal 't wir waere zoë wie vruuger
Of wuurd 't wir kepot gehoujwd*

Tienke (1975)

Witbakkende klei

In de kapel zien we het beeld van Theresia, in witbakkende klei, van de hand van Suzanne Nicolas - Nijs. Dit beeld is identiek aan het destijds door vandalen vernielde origineel. In het torentje hangt sinds 1997 een klok uit Aarle Rixtel. Ze slaat elk half uur. Bovendien wordt elke middag het Angelus geluid. Voor het altaar (met relikwie), gemaakt bij Latiers in Belfeld, bevindt zich een groot smeedijzeren hekwerk, versierd met rozetten.

De vier grote ramen, ontworpen door Herm Gommans, verbeelden op symbolische wijze het leven en de idealen van Theresia en zijn gevat in onbreekbaar dubbelglas. De twee kleinere ramen bevatten de wapens van Tegelen, de familie Russel en de zusters Karmelietessen.

Op het blauw-wit geschilderde plafond zijn rozen en engelen afgebeeld .

De bijzondere betegeling van vloer en wanden, met veel groene en rood-bruin gebakken tegels, werd verzorgd door Herm Clabbers en Peter Geurts.

De gebroeders Stoffels zorgden voor het mooie en zeer aparte metsel- en timmerwerk.

Verder zijn ook het smeedwerk voor de ramen, met ook hier fraaie rozetten, en de gedenksteen aan de achterzijde een bezichtiging waard. Net onder de dakrand vinden we nog 2 engeltjes.

In de kapel staan zes banken, afkomstig uit de nabijgelegen trappistenabdij.

Het geheel wordt afgesloten door een prachtige handgemaakte deur.

Intentieboek

In de kapel bevindt zich een intentieboek, waarvan zeer veel gebruik wordt gemaakt.

Om de paar maanden is het vol en moet een nieuw exemplaar worden gereedgelegd.

Uiteraard bestaat de mogelijkheid om kaarsjes aan te steken en dat blijkt nog steeds een geweldig succes.

Uniek is het feit, dat de familie Russel een gewaarmerkte en geregistreerde relikwie van de Heilige Theresia, gevat in een prachtige monstrans, beschikbaar heeft gesteld. Deze wordt bij bijzondere gelegenheden op het altaar geplaatst.

Tableaus

Verder dient nog vermeld te worden, dat er twee keramische tableaus langs de wanden zijn aangebracht. Ze werden ontworpen door Otto van Rees en in 1938 gefabriceerd door de keramiekers Jac Bongaerts en Harrie Trienes, destijds werknemers bij Russel-Tiglia.

Ze bevatten elk 121 reliëftegels en zijn gebakken in vierkleurenteknik, met witte, roodbruine, gele en zwarte klei. Het ene tableau verbeeldt Theresia als patrones van de missie, het ander Theresia als patrones van zieken en huisgezinnen. In 1975 zijn ze uit de kapel verwijderd en gerestaureerd door Jac Bongaerts, een van de makers. Deze twee kostbare panelen, elk 135 x 125 cm, bevinden zich sindsdien in het Pottenbakkersmuseum in de Tiendschuur bij het kasteel van Tegelen.

Rozenprocessie

Tenslotte werd in 2000 voor het eerst de "Rozenprocessie" naar het Theresiakapelletje gehouden.

Deze traditie bestaat intussen ook al weer tien jaar en kan beschouwd worden als de opvolger van de historische Kerpelkesdaag voor het personeel van Russel Tiglia .

Het zal duidelijk zijn, dat we ook hier van doen hebben met een wel zeer bijzondere kapel, net op tijd gered door een groep idealisten en tegenwoordig elke dag te bezoeken aan de Trappistenweg in Tegelen, bij de ingang van speeltuin "Klein Zwitserland".

Wim van Diepen

Limburgs mooisten (10)

Wegkruis te Bingelrade

Als u een fiets- of autoritje gaat maken of misschien wilt gaan wandelen, dan moet u beslist Bingelrade in uw route opnemen. Het is een pittoresk dorpje met monumentale boerderijen, een kasteelachtig landhuis uit de negentiende eeuw (in de volksmond Kasteel Raath) en een authentiek puthuisje uit 1664.

Midden in de velden staat daar bij de grens met Jabeek, op de hoek van de Maastrichterweg en de Eindstraat, in het talud van de holle weg een opvallend groot, prachtig houten kruis onder een oude, majestueuze lindeboom te schuilen. Eind negentiende eeuw werd dit cultuurhistorische monument door de familie Janssen, de toenmalige bewoners van kasteeltje Raath, daar geplaatst.

Een dikke eeuw later was het kruishout dusdanig verweerd dat dit voorwerp van oude katholieke devotie dringend aan vervanging toe was.

De familie Luyten-Stassen uit Bingelrade heeft daarom begin deze eeuw besloten een nieuw kruis te laten maken, dat in 2005 daadwerkelijk kon worden geplaatst op het vertrouwde plekje onder de linde.

Enkele meters ervandaan staat een zitbank, waarop men van het nieuwe wegkruis én de rust en weldaad van de mooie omgeving kan genieten.

*Tekst en foto:
Jan Jansen (Nuth)*

Een zeldzaam veldkruis op een penning

De penning met het veldkruis

Begin oktober kreeg ik veilingcatalogus nr. 28 binnen van Munthandel Karel de Geus uit Veldhoven. Mijn aandacht ging onmiddellijk uit naar lot 1516, een zilveren penning. Daarop is onder andere een veldkruis afgebeeld.

In het begin van de twintigste eeuw is er veel belangstelling geweest voor het maken van penningen. Er kon geen jubileum zijn of dat feit moest met een penning worden gememoreerd.

Pathetisch

Naast dat halleluja waren er ook gebeurtenissen die minder feestelijk waren. Oorlogen, epidemieën, arbeidersuitbuiting, alcoholisme, het waren allemaal zaken die bij kunstenaars gevoelens opriepen, die zij dan in hun kunstwerken tot uiting wilden brengen. Er zijn dan ook de nodige penningen gemaakt waarop mensen staan afgebeeld in pathetische houdingen, die aansloten bij het toen gebruikelijke, ietwat gezwollen, taalgebruik.

Voor de Eerste Wereldoorlog was een diepe ingreep in het alledaagse leven. Militaire overwinnaars bijvoorbeeld zijn in de kunst van die tijd bijna altijd martiaal afgebeeld. Ze worden kloek- of stoutmoedig, fier of onversaagd weergegeven. Hun blik is steeds triomfantelijk. De verslagene daar en tegen toont onderdanigheid, overgave of roept om erbarmen. Het maken van een penning is niet eenvoudig. Zelfs een fors formaat levert vaak niet meer op dan ongeveer 15 cm² per zijde waarop een heel tafereel moet worden uitgebeeld. En dan gaat er ook nog de nodige ruimte af voor het opschrift.

Naderend onheil

De hiervoor aangehaalde penning is in het begin van 1914 gemaakt door de Belgische beeldhouwer Joseph Witterwulghe (Brussel ° 1883, Ukkel †1967). Op de voorzijde zien we de Belgische Koningin (de gemalin van Koning Albert), die onderdanig smekend aan Jezus vraagt haar land te behoeven voor het naderend onheil wat door het onweer op de achtergrond symbolisch wordt uitgebeeld. Het opschrift is duidelijk: *Sacre Coeur de Jesus Protegez La Belgique*. Op de ommezijde zien we een getroffen soldaat die in volle overgave zijn hand uitsteekt naar de Gekruisigde Christus. Hij zal sterven voor de mensheid en voor zijn vaderland.

Het onheil kon niet worden afgewend. Op 4 augustus 1914 vielen Duitse troepen België binnen. In de daarop volgende maanden lieten vele duizenden soldaten hun leven in de loopgraven.

Zeldzaam

In de rond veertig jaar die ik bezig ben geweest met de numismatiek (munt- en penningkunde) is mij nooit eerder een historische penning bekend geworden met een afbeelding van een weg- of veldkruis. De veilingmeester zegt in zijn beschrijving dat de penning schaars is. Ik denk eerder aan zeldzaam.

Ed. van Gelder

Kruis in Geulle opnieuw ingezegend

In Kapellen en Kruisen nummer 39 (van juli 2008) is het verhaal opgenomen van een gestolen corpus in Geulle. Dankzij het netwerk van onze stichting werd in een nieuw corpus voorzien.

Door omstandigheden kon het volledig herstelde kruis pas op 12 september 2009 opnieuw worden ingezegend.

De datum is niet willekeurig gekozen, want dan wordt het feest van de Kruisverheffing gevierd. Na de mis van 19.15 uur zou de plechtigheid plaats vinden. Toen het eenmaal zover was, was de buurtschap Moorveld al in diepe duisternis gehuld. Voor de rond zeventig belangstellenden maakte het wachten weinig uit, in een kleine gemeenschap valt altijd wel iets over iemand te vertellen. Een kort overzicht van de geschiedenis van het kruis door Servé Claessens werd gevolgd door de zegening door pastoor M. Geudens. Een woord van dank was er uiteraard voor de schenker van het corpus. Vanwege een bedrijfsongeval zat deze nu even in een scootmobiel, maar was perfect van vervoer en begeleiding voorzien om het feestelijk gebeuren te kunnen meemaken.

Het prachtig gerestaureerde kruis is voor de buurtvereniging Moorveld weer een bijzondere blikvanger.

Pas verschenen

- Lees én wandeltip -

Kruisen en Kapellen in het land van Echt

Deze overzichtelijke en handzame gids bevat een routebeschrijving en (beknopte) historische informatie over de kruisen en kapellen in de voormalige gemeente Echt. De route voert achtereenvolgens langs de religieuze monumentjes van Echt, Aasterberg, Ophoven, Gebroek, Berkelaar, Sleek, Pey, Lilbosch, St. Joost, Hingen,

Maria Hoop, Putbroek en Koningsbosch. Bij de beschrijving van de monumentjes is uitgegaan van de indeling devotiekruisen, hagelkruisen, memoriekruisen, moordkruisen, kapellen, niskapellen en boomkapellen.

'Kruisen en Kapellen in het land van Echt', tekst en foto's L. Theelen, een uitgave van de stichting Kruisen en Kapellen in het land van Echt, verkrijgbaar bij boekhandel Bruna, Urselinnenstraat 9, 6101 DP Echt, boekhandel en antiquariaat Boom, Neerstraat 31 A, 6041 KA Roermond en L. Theelen, Begoniestraat 54, 6101 LX Echt (0475 - 482 026), verkoopprijs € 6,50

Op kruispunten van het leven in 4 kerkdorpen van het Leudal

De kerkdorpen Buggenum, Haelen, Horn en Nunhem zijn in deze fietsgids samengebracht en met elkaar verbonden voor een dertig kilometer lange fietsroute.

De tocht start bij de H. Lambertuskerk van Haelen en bevat een plattegrond en een korte beschrijving van de in totaal achtenveertig beelden, kruisen en kapellen op de route

'Op kruispunten van het leven in 4 kerkdorpen van het Leudal', samengesteld door Hans en Jos Reintjes, nadere informatie: Hans Reintjes, Grote Kampstraat 58, 6081 CP Haelen (0475 - 593 706)

Wiel Oehlen

De historie van het Tiroler Kruus ien de Raom in de Stokt in Broekhuizen

In Broekhuizen, nabij de buurtschap de Stokt, werd op 4 oktober 1998 in het buitengebied aan de rand van het natuurgebied op een driesprong van wegen door Hay en Fien Reintjes – Rutten een veldkruis geplaatst. Het kruis kreeg de naam " *Tiroler Kruus ien de Raom*".

Bouworde

In de zomer van 1956 gingen 15 aankomende paters Lazaristen vanuit het Missiehuis St. Jozef te Helden – Panningen als bouwgezellen van de bekende Bouworde naar Wörgl in Tirol. Een van hen was mijn broer Ger, die in 1957 priester gewijd zou worden. Deze internationale Bouworde organiseerde alle mogelijke groepen om in de vakantietijd hulp te bieden op het gebied van woonruimte en voorzieningen in het buitenland bij zogenaamde Siedlungen.

In 1956 waren als gevolg van de Hongaarse opstand veel vluchtelingen vanuit Hongarije in Wörgl ondergebracht. Zij verbleven in barakken, die uit de oorlog waren overgebleven en waarin amper voorzieningen waren. Er was geen riolering en geen waterleiding. Er moest gegraven worden in de rotsachtige bodem, op sommige plaatsen tot 2.75 m diep. Het was zeer zwaar werk, wat met schop en houweel moest gebeuren. Men werkte acht uur per dag en men had direct de nodige blaren op de ongeoefende fratershanden.

Peter Widauer

Al snel werden vanuit de stad Wörgl en vanuit de parochie enkele jonge mannen gemobiliseerd om de bouwgezellen in hun vrije tijd bezig te houden om zodoende land en volk te leren kennen. Een van deze jongemannen was *Peter Widauer*, hij was leider van de *Katholische Landjugend* in Wörgl. Van beroep was hij timmerman, boer, imker en later postbode. Een ander, *Mathias Anker* was student op de kunstacademie. Een derde was een jonge apotheker en de laatste was theologiestudent, die later pastoor werd in Wildschonau.

Ger Reintjes in 1956 als bouwvakken in Tirol

Har Reintjes bij zijn Tiroler Kruis

Met deze vier jonge Tirolers werden vele bergtoeren gemaakt, waarbij de toppen van de *Wilde Kaiser* met succes beklommen werden. De bouwgezellen kwamen ook bij de gezinnen aan huis en zo ontstond een hechte vriendschapsband tussen Ger en de Tiroler *Peter Widauer*.

De ouders van Peter woonden met hun vijf kinderen op *Tanzelhof*, prachtig vrij gelegen in het buitengebied van Wörgl. De gastvrijheid van de ouders van Peter was groot en de prachtige ligging van de boerderij tegen de bergen maakte het bezoek aan de familie tot een genoegen.

Ethiopië

Toen Ger Reintjes in 1958 zijn benoeming kreeg voor de missie van Ethiopië wilde hij eerst nog een keer terug naar Tirol, naar Peter, waar hij zo'n prachtige tijd had beleefd en waar vooral de mensen en de bergen hem niet los lieten. Met mijn vrouw Fien en mijn jongere broer gingen we in augustus 1958 naar Oostenrijk. Mijn vrouw en ik waren net eind 1957 getrouwd, omdat we de priesterwijding van Ger hadden afgewacht. Ook wij raakten onder de indruk van de Widauers. Het bleef niet bij die eerste reis. Nadien hebben onze ouders, broers en zussen vele jaren lang de weg ge-

vonden naar de gastvrije familie Widauer in Wörgl. De band met deze familie is nog steeds nadrukkelijk aanwezig en vindt dus zijn oorsprong in het werk van de bouwgezellen in 1956.

Godjebproject

Ger ging eind 1958 naar Ethiopië en kwam in de zuidelijke provincie Kaffa terecht. Hij maakte van de missiestatie Bonga op 450 km van Addis Abeba een prachtige centrale statie in een gebied in die tijd zonder wegen en voorzieningen. Nadien werd door hem in een rivierdal het Godjebproject opgezet, waar 200 Ethiopische boeren met steun van de Nederlandse overheid een eigen boerderijtje kregen. Hij kreeg daarbij steun van ontwikkelingshulpverleners uit zijn woonstreek in Limburg. Het Godjebproject werd een voorbeeldproject en groeide uit tot een compleet dorp in een eertijds verlaten streek. Aan het project kwam in 1978 een abrupt einde. Na de communistische omwenteling in Ethiopië werd Ger met zijn collega's plotseling uit Kaffa gezet. Hij bleef nog twee jaren elders in Ethiopië, illegaal bezig op een melaatsenkolonie en keerde in 1980 terug naar Nederland. Daar bleef hij voor Ethiopië bezig. Bij een van zijn bezoeken aan de Duitse organisatie *Kirche in Not* in Königstein op 11 juni 1987 overleed Ger plotseling aan een hartaanval. Ger werd begraven in Broekhuizen. Op zijn graf staat een Ethiopisch kruis.

40-jarige bruiloft

Toen ik eigenaar werd van een perceel grond, waar mijn vader voorheen een weiland had, kwam bij mij en mijn vrouw Fien het idee daar iets zinnigs mee te gaan doen. Het perceeltje lag op een driesprong tegen een natuurgebied aan en we besloten er in het jaar van onze 40-jarige bruiloft een veldkruis te plaatsen. De fraaie veldkruisen in Tirol in gedachten en de band met de mensen daar deed ons besluiten een Tirolerkruis naar Broekhuizen te halen. De intentie van het kruis was de herinnering aan mijn broer Ger, die de band met Tirol tot stand had gebracht. In Wörgl hadden inmiddels Peter en Grety Widauer een prachtig gezin met zes kinderen gesticht en was de vroegere boerderij omgebouwd tot een *Mutter und Kindheim*, waar meisjes, die onverwacht zwanger werden, bij hen in huis kwamen. Het was een stichting voor twintig jaren met als doelstelling een antwoord te geven op abortus en een leven te geven in een gezin. Het huis werd ingericht voor twaalf aanstaande moeders, waarbij het gezin Widauer apart woonde.

De stichting werd gedragen door het Diocees Salzburg, de stad Wörgl en het Land Tirol. In 2001 werd de stichting ontbonden en kregen Peter en Grety landelijk erkenning voor hun baanbrekend werk.

De oudste zoon van Peter had inmiddels bij Tanzlhof een timmerwerkplaats ingericht. Hij leek ons de aangewezen persoon om het kruis te maken.

Voorbeeldkruis

Bij onze volgende reis zochten we een voorbeeldkruis in de omgeving van Wörgl. Andreeas Widauer, de zoon van Peter, kreeg de opdracht en kon aan het werk. Het corpus werd gemaakt door de inmiddels in Tirol bekende houtsnijder en

Het Tiroler kruis in Tiroolse sfeer

kunstenaar Mathias Anker. Zo kwamen na 43 jaar wederom twee van de vier jongens van 1956 in actie voor ons Tiroler kruis.

In september 1998 reisden we met het busje van mijn zwager naar Tirol om het kruis naar Broekhuizen te brengen, alwaar het op zondag, 4 oktober van dat jaar plechtig werd ingezegend door mijn broer Jac, eveneens Lazarist, die destijds in Salzburg woonde na eerst 26 jaren in Indonesië als missionaris werkzaam te zijn geweest.

Larikshout

Het kruis kreeg als naam "Tiroler Kruus ien de Raom". Raom is de benaming van dit gebied. Men zegt, dat het woord is afgeleid van room, omdat hier de beste weilanden zouden liggen, waar de meeste room vandaan kwam.

Op een driesprong gelegen is het perceel voor het merendeel begroeid met struikgewas, maar past het kruis uitstekend op dit toeristisch drukke punt.

Op de sokkel van het kruis zijn gekleurde stenen aangebracht, afkomstig uit een bergbeekje, wat vanuit een driehonderd jaar oude zilvermijn in de Wildschonau komt. Bij het ophalen van het kruis hebben we deze stenen verzameld en meegenomen.

Het kruis is gemaakt van larikshout, wat boven 1.500 meter is gegroeid en daardoor extra duurzaam is, evenals het *Zirbenholz*, waarvan het corpus is vervaardigd. De dakbedekking van het kruis is eveneens van hout, drie lagen latjes op elkaar, een zg. *Schindeldach*.

De hardstenen dorpel aan de voet van het kruis is de voordeurdorpel van de 18^e eeuwse boerderij van de familie Reintjes in de buurtschap de Stokt. De naam van het kruis staat op een hardstenen plaat, afkomstig van het priesterkoor van de St. Nikolaaskerk van Broekhuizen, die in 1998 werd gerestaureerd. Het metselwerk bestaat uit oude stenen uit een veldoven.

Het kruis is geplaatst aan het begin van een klinkerweg, die als fietspad dient door het natuurgebied Broekhuizerbroek, richting Horst. Ieder jaar passeren hier honderden fietsers en velen maken van de uitnodiging gebruik, die op de rustbank staat vermeld: *Zet oow efkes – rös en bitje*.

In het info-kastje liggen folders om mee te nemen, waarin het waarom van het *Tiroler Kruus ien de Raom* is vermeld.

Hay Reintjes

Expositie "De Stille Gedaantewisseling" in Venray

De H. Oda in kunststof

Onder deze titel wordt van 2 december 2009 tot 6 januari 2010 een dubbeltentoonstelling gehouden in de openbare bibliotheek van Venray BiblioNu en de publiekshal van het gemeentehuis. Te zien zijn een aantal beelden uit de Venrayse veldkapellen en allerlei informatie over hun achtergronden. In museum 't Freulekeshuus is in de vaste collectie een aantal originele antieke beelden te bekijken.

Piet Clephas

In 1972 kreeg Piet Clephas, loodgieter aan de Overloonseweg en autodidact in het maken van houtsnijwerk, de opdracht om eikenhouten kopiebeelden te snijden ter vervanging van een aantal vaak kostbare originelen, die in de Venrayse veldkapellen stonden. De oude beelden konden zo veiliggesteld worden, de meeste in museum 't Freulekeshuus. Nadat in de jaren daarna de Stichting Kruisen en Kapellen in de gemeente Venray het een na het andere heiligenhuisje opknapte, kwamen de kopiebeelden de bedehuisjes bevolken.

Afgietsels

Twee jaren geleden startte de stichting een project, waardoor deze houten beelden vervangen konden worden door kunststof afgietsels, in de oorspronkelijke kleuren geschilderd. Vanwege de omvang werd het een kostbare kwestie. Met geldelijke steun van het Historisch Platform Venray en het museum kon het ene na het andere beeld vervangen worden. Het eerste was Antonius van Padua uit het verplaatste kapelletje aan de Stationsweg aan de beurt. Daarna volgden drie beelden uit Castenray, Rochus uit de kleine Veltumse kapel, Antonius van de Hiept en die van Merselo, een Anna-te-drieën uit dat dorp, Oda van de Hoenderstraat, een Maria uit Leunen en Sint-Jan van Merselo.

De grote winst van het project is, dat de houten beelden nu veilig in het museum staan, en dat de afgietsels in de veldkapellen door de beschildering in de natuurlijke kleuren een fraaie uitstraling hebben gekregen en daardoor een aanzienlijke meerwaarde zijn geworden in de kapelletjes.

Antonius van de Hiept

Op de dubbeltentoonstelling is het resultaat van het in alle stilte uitgevoerde werk te bewonderen. Getoond worden een aantal kunststoffen beelden, enkele Clephasbeelden en in de publiekshal zelfs de antieke Antonius van de Hiept. Een aantal mallen en een ruw afgietsel geven een indruk van het handwerk, dat is verricht. Foto's, documentatie en verdere informatie vullen het geheel aan.

Tot Driekoningen, onder openingsuren. De woensdagmiddag is ideaal, omdat dan alledrie de plekken opengesteld zijn.

Koos Swinkels

Kruis begraafplaats Stevensweert herplaatst

Op de absoute (afscheidplaats van de overledene) van het gemeentelijk kerkhof in Stevensweert stond een smedijzeren kruis, dat lang geleden geplaatst was, nadat het was geruimd op het parochiekerkhof.

Na meer dan 80 jaar trouwe dienst hadden de weersinvloeden hun werk gedaan en was het kruis dusdanig aangetast dat restauratie niet meer mogelijk was.

Fraai smeedwerk

Vanwege zijn historische waarde gaf het gemeentebestuur van Maasgouw opdracht aan de smeden van openluchtmuseum Eynderhoof in Nederweert-eind om een exacte kopie te maken van het origineel.

Een jaar lang hebben de smeden gewerkt. Gedurende de werkzaamheden konden de bezoekers van het openluchtmuseum genieten van de oude technieken die werden gebruikt.

Het kruis werd geplaatst in een hardstenen sokkel en staat weer op de gemeentelijke begraafplaats.

Tijdens het Allerzielenlof op 1 november jl. werd het kruis op de begraafplaats opnieuw ingezegend.

Lei Peeters

Het kruis geplaatst te midden van de graven

Godslamp

Jan Maessen uit Brunssum wandelt veel door het Limburgs Land en heeft vele kruisen en kapellen gefotografeerd.

Onlangs kwam hij iets tegen, wat bij hem een glimlach teweeg bracht.

Hij noemde het: *Limburgs kruis met een knipoog*.

Op de binnenplaats van Gasterie "De Biesenhof" in Sweikhuizen, hangt dit kruisbeeld aan de muur met als "Godslamp", ons eigen Limburgs Gerstenat.

Een pracht combinatie van Godsdienst en onze Bourgondische inslag.

Kapel H. Rita in Bergen ingezegend

Henk Vissers oogt ontspannen als hij in zijn huis te midden van de bossen van Nieuw Bergen vertelt hij over "zijn" kapel. Het is hem niet direct aan te zien, dat hij de stuwende kracht was achter de realisatie van de kapel van de H. Rita. Een kapel, waaraan het 1^e lustrum van een bejaardenhuis ten grondslag lag.

Of eigenlijk, bejaardenhuis? Het servicecomplex bestaat uit zelfstandige appartementen, waarvan de bewoners naar behoefte verzorgd kunnen worden.

Lustrum

De naam "*Maasduinen Staete*" geeft iets deftigs aan, iets bijzonders. Het complex heeft dan ook een bijzondere architectuur. Het is gebouwd op anthroposische grondslag in een organische vorm.

In mei 2007 bestond het complex vijf jaar. Eigenaar woningcorporatie Destion vond, dat het lustrum gevierd moest worden. Er werd een project "Verborgen verlangens" opgetuigd: de bewoners mochten aangeven welke wensen zij nog hadden.

De wens van mevrouw Derckx uit Bergen werd uiteindelijk gehonoreerd: er zou op het terrein een kapel komen.

Inter Finem Mosque Ars

Voor het ontwerpen van de kapel melden zich de kunstenaars Henk Vissers uit Bergen en de Duitser Christophe Heek. Zij stonden voor een dilemma. Een kapel in Limburg: dan denkt men aan een traditioneel, uit baksteen opgebouwd heiligenhuisje. De kunstenaars kwamen echter al snel tot de conclusie, dat een dergelijke uitvoering zich niet zou verdragen met de aard van het "*Maasduinen Staete*"-gebouw.

Het project werd daarom door de beide kunstenaars ingebracht in het grensoverschrijdend kunstenaarscollectief met de welluidende naam "*Inter Finem Mosaque Ars - Kunst tussen grens en Maas*" kortweg IFMA. Het collectief reageerde spontaan: het te bouwen huisje zou niet traditioneel moeten worden, maar er zou een sacrale ruimte moeten komen met een intieme, geestelijke sfeer. Alle gezindten zouden bovendien er zich thuis moeten voelen.

Henk Visser bij "zijn" kapel

H. Rita

Een kapel dient toegewijd te zijn aan een heilige, zelfs als er een kunstenaarscollectief achter zit. Men ging studeren en kwam uit bij de H. Rita, die voluit Margaretha van Cascia heet. Zij is niet alleen patrones voor hopeloze zaken, maar ook voor de daarmee wellicht samenhangende, intense verlangens. In de hagiografie van deze heilige werd de legende van de roos aangetroffen, die de inspiratie zou vormen voor het dak van de kapel.

De kapel is, zoals hiervoor vermeld, geen traditioneel heiligenhuisje geworden. Geen gemetselde muren, maar wanden van drie meter hoge platen van cortenstaal, gekenmerkt door een typisch roestkleurig uiterlijk. Tussen de zeven opstaande platen zijn vier gebrandschilderd glasplaten geplaatst. In het dak, eveneens in cortenstaal uitgevoerd, is een roos uitgesneden, waardoor deze roos – mits de zon schijnt – op de wanden geprojecteerd wordt.

Bouwkosten

Weliswaar was het ontwerp van de kapel door de verschillende disciplines van IFMA gratis uitgevoerd, de offerte van de uitvoering van het project bracht toch wel enige paniek te weeg. De bouwkosten werden namelijk geschat op niet minder dan € 55.000.

Toen er nog eens goed naar de kosten gekeken werd, kwam men tot de conclusie, dat de werkelijke kosten tot ongeveer de helft konden worden teruggebracht. Bewoners en bedrijven werden vriendelijk verzocht om bij te dragen, in geld of in natura.

De inzegening door pastoor J.J.M. Janssen (foto Piet Reintjes)

Rozenblaadjes

Of het aan de H. Rita gelegen heeft, we weten het niet. Feit is, dat op 4 oktober 2009 de kapel gereed was en in aanwezigheid van de bewoners door pastoor J. Janssen ingezegend werd.

Mevrouw Derckx, die het idee geleverd had, heeft het niet meer mogen meemaken. Een half jaar eerder overleed zij. Haar kinderen en kleinkinderen waren natuurlijk bij de inzegening present en strooiden ter ere van haar en de H. Rita rozenblaadjes uit.

Geklaard

Henk Visser kijkt nog eens rond bij de kapel. Het bouwwerk ligt te spiegelen in het water van de vijver. Het is volop herfst en de kapel lijkt helemaal opgenomen in het rood-bruine landschap. Enkele bewoners, niet meer zo goed ter been, komen langs, ze kijken in de kapel en zijn tevreden.

Het werk zit er op voor Henk. Het karwei is geklaard. Hij gaat naar huis. Naar een volgend project.

Ben Brader

De rozenblaadjes ... (foto Piet Reintjes)

Vrijwilligersdag

van de Stichting kruisen en kapellen Maasgouw

De eerste vrijwilligersdag van de Stichting kruisen en kapellen Maasgouw op 29 augustus 2009 is een geweldig succes geworden. Met Wessem als uitvalsbasis en ruim vijftig belangstellenden leek de dag op voorhand een succes. Om 13.30 uur kon voorzitter Lei Peeters op het fraaie marktplein van het voormalige vestigstadje Wessem de groep belangstellenden welkom heten voor de eerste grote activiteit van de stichting.

Alle deelnemers aan de activiteit zijn op de een of andere manier betrokken bij het beheer of het onderhoud van een of meer kapellen of kruisen in de gemeente Maasgouw. Alle tien de kernen van de gemeente waren zaterdagmiddag met een of meer personen vertegenwoordigd.

Lei onderstreepte het belang van het behoud van het cultureel religieus erfgoed.

Binnen Maasgouw zijn er 43 kapellen, 31 kruisbeelden en 14 religieuze buitenbeelden.

Van gemeentewege wordt dit initiatief gesteund met een financiële bijdrage.

Lei Peeters (rechts) en Joep Gielen, organisatoren van de vrijwilligersdag

Na de introductie nam bestuurslid en tevens stadsgids Joep Gielen uit Wessem het woord over. Gepassioneerd vertelde hij de deelnemers van alles en nog wat over de rijke historie van de handelsstad Wessem.

In de kerk aangekomen werd het woord overgenomen door Jos Schreurs. Deze kerkenkenner slaagde erin de vijftig aanwezigen te boeien met een interessant verhaal over de geschiedenis van de kerk, de diverse bouwstijlen die zijn toegepast en de manier waarop in de loop der tijd restauraties zijn uitgevoerd. Het was bepaald jammer dat in de kerk niet alles even duidelijk verstaanbaar was.

De route vervolgend nam Joep ons mee naar het H. Hart beeld tegenover de kerk en het St. Barbarabeeld, de patrones van o.a. de mijnwerkers, enkele tientallen meters verderop. In dit gedeelte van Wessem staan ook enkele bijzonder fraaie woningen die ooit toebehoorden aan notabelen uit het stadje.

Voordat we de dorpskern van Wessem verlieten, bleven we stilstaan bij het witte Mariakapelletje op de hoek Kloosterstraat-Thornerweg. Dit kleine kapelletje met zijn kenmerkende trapgeveltje is momenteel dringend aan een renovatiebeurt toe.

Gebroeders Smeets

Wandelend in de richting van Thorn stopten we bij het kruisbeeld dat al vele tientallen jaren door de familie Smeets wordt onderhouden en beheerd. De drie gebroeders Smeets vertelden over dit kruis dat het ooit elders in Wessem gestaan had, maar dat het daar door dorpsvernieuwingen werd weggehaald. Het kreeg toen, in twee etappes, een nieuwe standplaats op de grens van Wessem en Thorn. Met de rug naar Thorn werd er lachend bij verteld.

Coolenkruis

Daarna toog het gezelschap naar het Wessemse buitengebied waar bij de Hagenbroek, even voorbij het schiet-

terrein van de plaatselijke schutterij, een daar staand kruisbeeld door Wessemse vrijwilligers helemaal is opgeknaapt. Het houten kruis is vakkundig gerenoveerd, het corpus is in ere hersteld, de bestrating is met Wessemse keien aangelegd en nieuwe beplanting siert het geheel. Processiepaaltjes met vlaggetjes gaven het geheel een bijzonder cachet. Lei Peeters ging in het kort in op de geschiedenis van het veldkruis. Hij verhaalde over het veldkruis dat ooit werd geschonken door de heer Bair Coolen, rentmeester uit Neeritter, die een groot gedeelte van zijn landerijen schonk aan de Parochiekerk van de H. Medardus.

Hij woonde in Wessem in de Helstraat. Een grotere symboliek tussen Hel en Hemel is niet mogelijk. Op een kaart van J. Cuijpers uit 1846 staat het kruis reeds aangegeven.

In 1996 werd het kruis besmeurd met menie. De daders werden niet opgepakt. De heer Ad de Wijs heeft het toen opnieuw geschilderd. Sailant detail aan

het corpus is dat een arm korter is. Dit is het gevolg van smeedwerk door een oom van Joep Gielen. Hij maakte een replica van de rechter arm, maar toen die klaar was bleek die aan de linkerzijde een stukje te kort te zijn. De beheerders van het veldkruis waren achtereenvolgens de heren Sjaak Lenaers en Piet Hennissen. Momenteel is Wiel Lemmen de beheerder. Begin 2009 werd het plan opgevat om het kruis met corpus en ook het plantsoen op te knappen. De heren Joep Gielen en Wiel Lemmen hebben het kruis en het corpus gerestaureerd. Het kruis werd voorzien van een nieuw zwart dak en het corpus werd van zijn zwarte lak ontdaan en wit geschilderd. Medewerkers van de gemeente hebben de struiken gesnoeid en voorzien van een nieuwe bestrating, met vermelding van de naam Hagenbroek. Het kruis kan nu weer stralen in een prachtig landschap en is gelegen langs een mooie wandel- en fietsroute. We kunnen er trots op zijn.

Kreterigheid

Pikante bijzonderheid: de voeten van het corpus zijn met twee nagels doorboord. Dit gegeven duidt op een zg. Belgisch corpus. Bij Nederlandse corpussen heeft O.L. Heer de voeten gekruist waardoor er slechts één spijker nodig is om voeten te doorboren. Dit zou iets te maken hebben met de Nederlandse kreterigheid. Voor wat het waar is.

Inzegening

Deken R. Maassen hield een korte speech, waarin hij het belang van het Kruis onderstreepte.

Hij benadrukte dat veel mensen het kruis zien als een teken van het lijden en sterven van Christus.

Dat is inderdaad juist maar bovenal dient het kruis gezien te worden als een overwinning van de liefde op de dood. Daarna deed hij de plechtige inzegening, waarna de heren Lemmen en Gielen het kruis versierden met een fraaie bloemenkrans. Toen was het tijd voor een welverdiende onderbreking van de rondwandeling. In de tuin van de familie van Osch stonden de tafels en stoelen gereed en de lokale bakker had zijn werk goed gedaan. Enkele dames hadden intussen gezorgd voor een bakje heerlijke koffie en toen kon het gezelschap zijn gang gaan.

Huifkar

Na de pauze konden degenen die intussen de vermoeidheid in de benen voelden de spieren verder sparen en gebruikmaken van een huifkar. Even later bereikten we het St. Antoniuskapelletje. Deze heilige, die aangeroepen wordt voor het terugvinden

Na de inzegening in de tuin van de familie van Osch

van verloren gegane zaken, heeft een onderkomen vlak bij de oprit naar de autoweg. Ook deze kapel valt op door haar trapgevel.

OLS 2005

Enkele honderden meters verder bewonderden we de laatste religieuze aanwinst van de stad Wessem, de enkele jaren geleden gebouwde Mariakapel. Ooit stond in de buurt van de Rabobank een Mariakapel, maar deze moest wijken voor de aanleg van een nieuw stratenplan. Wijken betekent in deze vorm meestal: afgebroken worden. De plaatselijke schutterij St. Joris mocht in 2005 het Oude Limburgse Schutterfeest organiseren, een evenement waaraan de hele Wessemse bevolking met hand-en-spandiensten een bijdrage heeft geleverd. Als dank voor die inspanningen schonk de schutterij met medewerking van allerlei instanties, o.a. de voormalige gemeente Heel, aan de Wessemse bevolking deze kapel. Alle werkzaamheden werden door leden van de schutterij uitgevoerd, vanaf het graafwerk tot en met het plaatsen van het gesmede kruis in de nok van het gebouw. In de volksmond wordt deze kapel, ten onrechte overigens, de St. Joriskapel genoemd. Dat deze kapel in een behoefte voorziet moge blijken uit het grote aantal devotiekaarsjes die elke dag in de kapel worden aangestoken.

Jac Hannen

Deken Maassen bij de inzegening

Moordkruis van Mathieu Wijnands te Eckelrade

Halverwege de Linderweg te Eckelrade die de dorpen Eckelrade, Gronsveld en St. Geertruid verbindt, staat het oude moordkruis ter nagedachtenis aan Mathieu Wijnands uit Eckelrade, die slechts 28 jaren oud is geworden. De Linderweg in Eckelrade loopt vanaf de Klompenstraat richting Eckelraderweg naar Gronsveld en St. Geertruid.

Carnaval

Wat gebeurde er op 7 maart, carnavalsdinsdag in 1859 hier in Eckelrade? In het dorp werd flink carnaval gevierd, het was het volksfeest nummer één voor men de vastentijd inging. De jongelui gingen flink uit hun bol. Het bier en ander alcoholische dranken vloeiden rijkelijk waarbij de bevolking en dan met name de boerenmeiden en -knechten voor een dag uit de band sprongen. Het was ieder jaar hét feest van het jaar. Uit de omliggende dorpen zoals St. Geertruid, Honthem of Gronsveld kwamen de jongelui naar Eckelrade om zich te amuseren.

Zo ook de zonen van notaris Brouwers uit Gronsveld. Zij dachten dat zij van hogere komaf waren, omdat hun vader notaris was en gedroegen zich arrogant en waren soms zeer kwetsend.

Messteken

De situatie die avond was nogal gespannen en dreigde meerdere keren uit de hand te lopen, Er deden zich diverse heftige woordenwisselingen en schermutselingen voor. Tegen middernacht, tegen het einde van het carnavalsfeest gingen Mathieu Wijnands en een vriend naar de Linderweg om de gebroeders Brouwers op te wachten. Na een heftige woordenstrijd volgde er een flinke vechtpartij, waarbij Mathieu Wijnands door een twintigtal messteken om het leven werd gebracht. Het was Frans Brouwers, zoon van de notaris uit Gronsveld, die de dodelijke steken toebracht. Hij werd gearresteerd en er volgde een rechtspraak. Omdat hij de zoon was van een van de notabelen uit Gronsveld kreeg hij slechts een jaar gevangenisstraf, iets wat toch op klassejustitie lijkt. Na dat jaar kwam Frans Brouwers weer op vrije voeten en hij volgde later zijn vader op als notaris in Gronsveld. Die 7de maart 1859 heeft hem echter nooit losgelaten. Hij is nooit getrouwd, omdat hij bang was dat zijn eventuele kinderen hier hinder van zouden ondervinden.

Plaatsing van het herdenkingskruis

Een paar jaar na die trieste carnavalsnacht werd dit kruis geplaatst als herinnering aan een nacht vol zinloos geweld; iets dat ook al anderhalve eeuw geleden voorkwam. Het moordkruis van Eckelrade bevat het opschrift *Bid voor de ziel van zaliger Mathieu Wijnands, die al hier op 7 maart 1855 in den ouderdom van 28 jaar aan eene onverwachte dood gestorven is. Hij was geen dronkaard noch godslasteraar.*

Daarom hopen wij dat hij moge rusten in de naam van Jesus Maria Jozef. Pater Noster, Ave Maria.

Vernieling

Ongeveer tien jaar geleden is het kruis vernield. De rechter-arm was in stukken gebroken.

Het kruis is daarna in zijn geheel vernieuwd en vakkundig gerepareerd; alleen de tekst op de arm ontbreekt, wat jammer is. Men heeft er een plaquette naast geplaatst met de volledige tekst erop.

Zo leeft Mathieu Wijnands toch nog voort in deze gemeenschap.

Tekst en foto: Chris Willems

Oprichting van Werkgroep Kruisen en Kapellen Valkenburg

De Werkgroep is opgericht op 14 september 2008, het Hoogfeest van de Kruisverheffing. De groep is ontstaan, aangezien een aantal van de 99 kruisen en 22 kapellen in het Valkenburgse mergelland (bron: Monumentenzorg Limburg te Thorn) in slechte staat van onderhoud dan wel verval verkeert. De groep wil een bijdrage leveren in de restauratie, de vernieuwing en het onderhoud van genoemde objecten vanuit religieus en cultureel-historisch oogpunt. Het Valkenburgse land behoort in Nederland tot de top van wandel- & fietsgebieden en bovendien loopt het pelgrimspad vanuit Amsterdam naar Santiago de Compostela over dit grondgebied. Zodoende zijn de kruisen en kapellen voor de bewoners en de talloze toeristen, wandelaars en fietsers een bij dit landschap geïntegreerd verschijnsel: ze worden altijd gezien, vaak bewonderd, frequent gefotografeerd, soms vergezeld van een gebed en/of kaars en een zeldzame keer beschadigd.

Weeskinderen

Vele van deze 121 objecten worden beheerd door buurtschappen en/of -bewoners, stichtingen, particulieren, kerkbesturen, gemeente, bedrijven, enz. en verkeren dan ook meestal in redelijke tot uitstekende staat. Daarom richt de Werkgroep zich in eerste instantie op de "weeskinderen" onder de kruisen en kapellen, die door niemand worden beheerd en - zoals reeds vermeld - in staat van verwaarlozing of verval verkeren.

Buurtbewoners

Bijzonder kenmerkend voor de werkwijze is, dat getracht wordt om voor ieder gerestaureerd of vernieuwd object enige buurtbewoners te vinden, die kleinschalig de zorg voor het beheer op zich nemen, zoals onderhoud van een sierperkje, een likje verf voor het houtwerk en kleine reparaties. Wanneer zij grotere onkosten hebben, kunnen zij overleg plegen met de werkgroep om vergoeding daarin. Daarmee is tevens de participatie van verantwoordelijkheid door buurtbewoners verzekerd, alsmede enige vorm van toezicht gegarandeerd.

Viertal kruisen vernieuwd

Inmiddels heeft de groep in het afgelopen jaar van haar bestaan een viertal kruisen vernieuwd / gerestaureerd, sommigen zijn nog niet helemaal klaar. Daarnaast wil de groep in haar archief de historie vastleggen met foto's van de oude en nieuwe situatie en op de achterzijde van elk kruis een koperen plaatje bevestigen met de inscripties het jaar van oprichting, door wie alsmede het jaar van vernieuwing/restauratie en door wie.

Problemen heeft de groep ook nog, zoals haar zwakke financiële positie wegens ontbrekende structurele inkomsten en voor een gedegen advies houdt zij zich uiteraard aanbevolen.

H.J.M. Melchior

Voor meer informatie kunt U telefonisch contact opnemen met de Werkgroep onder telefoonnummer 043-6042051 dan wel schriftelijk met als postadres Seringenstraat 2 te 6301 XE Valkenburg.

Verdwenen memoriekruis Retersbeek weer terecht

Langer dan een eeuw stond aan de rand van het Voerendaalse gehucht Retersbeek een gietijzeren memoriekruisje in de berm. Het herinnerde aan een zekere H. Moonen die ter plaatse in 1896 is overleden, waarschijnlijk aan de gevolgen van een epileptische aanval.

Stond! Want op een kwade dag, begin dit jaar, was het sierlijke kruisje opeens spoorloos verdwenen.

Het monumentje stond meestal verscholen achter helmgras en het was zo klein, dat het even heeft geduurd eer de mensen van Retersbeek in de gaten kregen dat hun kruisje was verdwenen. Maar de woede en het verdriet waren er niet minder om. Na enkele vruchteloze speurtochten door jong en oud schakelde Johan Westerhof, die ter plaatse in het dichtst bijzijnde huis woont, de regionale pers in. Dat initiatief leidde tot een vlammend artikel in weekblad de Trompetter, dat eindigde met de treurige constatering van de heer Westerhof dat hij de kans dat het kruisje nog eens boven water zou komen nihil achtte en dat hij inmiddels overwoog een nieuw kruis te plaatsen. Zo ver heeft het niet hoeven te komen, want niet lang na de publicatie in de Trompetter stopte een automobilist voor zijn deur. Op de achterbank lag het verdwenen kruisje. Nauwelijks beschadigd en vergezeld van een briefje met de tekst: *Sorry. Maar 't kruis lag verwaarloosd langs de berm. Bij deze na 't artikel gelezen te hebben krijgen jullie het weer terug. By the way. Het heeft 'n half jaar in m'n woonkamer gestaan.*

Het memoriekruisje ter herinnering aan H. Moonen heeft inmiddels weer zijn plekje teruggevonden in de berm aan de rand van Retersbeek, maar niet nadat het door Wiel Erven, de plaatselijke vakman op dit gebied, grondig is gerestaureerd.

V.l.n.r.: Martijn Delsing, Jo Reijnders, Ruben Delsing, Marius Theunissen en Wiel Erven

V.l.n.r.: Wiel Erven, Hub Lipsch, Marius Theunissen, Martijn Delsing, Ruben Delsing en Johan Westerhof.

Met een bijgewerkt loden plaatje en een nieuw corpus staat het voortaan stevig verankerd in een betonblok.

En voor de veiligheid is het verplaatst naar de bebouwde kom van Retersbeek, recht tegenover het woonhuis van Johan Westerhof, zodat hij en zijn buurtgenoten het beter in de gaten kunnen houden.

Wiel Oehlen

Foto's: Hub Lipsch

Faits divers

Hagelkruis-linden in Roermond mogen blijven

In het vorige nummer van "Kapellen en Kruisen" werd melding gemaakt van een bezwaar van Rudolf de Korver tegen de kap van twee machtige linden, die het hagelkruis aan de gelijknamige straat beschutten.

De Gemeente Roermond heeft Rudolf de Korver op 2 oktober jl. gelegenheid gegeven om zijn bezwaren toe te lichten. Omdat beide bomen voldoende groeimogelijkheden hebben en in goede conditie verkeren heeft de gemeente bij nader inzien geconcludeerd, dat beide bomen gehandhaafd kunnen blijven. Verder zal de "groenstrook" waarop zich het hagelkruis bevindt, niet ingekort worden, zodat niet alleen beide bomen, maar ook het kruis op hun oorspronkelijke plaats blijven staan.

Herbouw St. Jozefkapel in Nunhem

Herman Brentjens, in Nunhem geen onbekende, heeft het plan opgevat om de verdwenen St. Jozefkapel te herbouwen. De bedoeling is, dat hij binnenkort met de Gemeente Leudal gaat overleggen over de mogelijkheid om nabij de plaats van de oude kapel tot herbouw te komen. Daarna wordt een architect in de arm genomen en wordt de bouworganisatie en de financiering bezien.

De kapel, die stond aan de Kerkstraat in Nunhem, was, aldus een krantebericht uit 1954, zeer vervallen en herstel was niet mogelijk. Toch duurde het tot 1971, toen pastoor Fr. Neuss daadwerkelijk tot afbraak besloot.

Van de kapel bestaat – voor zover bekend – slecht een vage foto.

Zouden er nog afbeeldingen van de kapel bestaan, dan wil Herman Brentjens die graag in ontvangst nemen. Zijn adres is Voort 2 – 6083 AC Nunhem.

Gevonden voorwerp

Na afloop van de contactdag in Hoensbroek is in de St. Jan een lensdop van een Sonycamera gevonden. De eigenaar kan zich melden bij Ed. van Gelder, tel.: 045-5259107.

Sjr Laheij bij het "Kruis op een kruis" op de Emmaberg

Het kruis op een kruis op de Emmaberg

In de vorige uitgave van "Kapellen en Kruisen" werd de vraag gesteld waar in Zuid-Limburg een kruis op een kruis geplaatst was.

Sjr Laheij uit Valkenburg meldde zich: het dubbele kruis bevindt zich op de Emmaberg, een weg genoemd naar het gelijknamig gehucht in Valkenburg.

Niet voor niets wist Sjr Laheij van de plaats van het kruis. Samen met Harry Melchiors is hij in de Parochie Broekhem in Valkenburg begonnen met kruisen op te knappen. Zo hebben beide mannen een kruis aan de Prinses Beatrixsingel, dat in erg slechte staat was, geheel vernieuwd.

Elders in dit blad is te lezen is, dat Sjr Laheij en Harry Melchiors inmiddels een werkgroep hebben opgericht, die de zorg voor de Valkenburgse kruisen op zich gaat nemen.

Het herstelde kruis aan de Prinses Beatrixsingel in Valkenburg met het opschrift "Aanzie het kruis – Aanbid het niet – Aanbid de Heer – Wiens beeld gij ziet."

Foto: Jan Jansen (Nuth)